

Aalborg Universitet

**AALBORG
UNIVERSITY**

Undervisning som interaktion

Keiding, Tina Bering

Publication date:
2007

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Keiding, T. B. (2007). Undervisning som interaktion.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Undervisning som interaktion

Indhold

Baggrund	1
Undervisning og læring.....	1
Farvel til 'undervisning som overførsel'	2
Undervisning som interaktion	3
God undervisning.....	4
Fyldestgørende og præcis meddelelse af information	4
Rammesætning af undervisning	5
Forståelseskontrol gennem reflektiv kommunikation	6
Afrunding	6

Baggrund

Herværende artikel er skrevet som bidrag til Danske Gymnasieelevers Sammenslutning (DGS) kampagne "Den Gode Skole – en debat om pædagogik i gymnasiet". Kampagnen løber fra foråret 2007.

Artiklen findes i fuld-format på

[http://vbn.aau.dk/research/\(2955\)|publications?language=pri](http://vbn.aau.dk/research/(2955)|publications?language=pri)

Artiklens *ambition* er at sætte fokus på undervisningsbegrebet og tilbyde en forståelse af undervisning, som tydeliggør, at lærer og elever har et fælles ansvar for fremkomst af undervisningssituationer, som stimulerer og støtter relevant læring.

Der er tale om formidling af forskning. Artiklens forskningsmæssige grundlag finder man i min Ph.d.-afhandling "Hvorfra min verden går. Et Luhmann-inspireret bidrag til didaktikken" (http://www.learning.aau.dk/download/Phd-afhandlinger/Phd_5_8791543010.pdf) og i bogen "Interaktion og Læring. Gregory Batesons bidrag", som jeg har skrevet sammen med min kollega Erik Laursen, og som udkom på Unge Pædagogers Forlag i 2005.

Undervisning og læring

Undervisning forstås i denne artikel som *kommunikation, der vil stimulere til læring*.

Denne definition kan umiddelbart lyde noget kunstig. Og man kan spørge, hvor jeg ikke bare siger, at undervisning er det læreren gør eller skal gøre, så eleverne lærer det, de skal. Det er der to grunde til.

For det første fordi mit ærinde netop er at introducere et undervisningsbegreb, som *flytter* fokus fra læreren *til* interaktionen – til kommunikationen – mellem lærer og elever.

For det andet fordi jeg vil betone, at der *ikke* er nogen simpel og direkte sammenhæng mellem undervisning og læring. Læring er noget, der sker i det enkelte individ, mens undervisning, som kommunikation, sker i individets omverden. Læring er i den forståelse som jeg skriver ud fra en intentionel proces. Det betyder, at læring bliver mulig, når individet retter sin opmærksomhed mod et eller andet. Samtidig betyder det at rette sin opmærksomhed mod noget, at alt andet forsvinder ud af syne. Man lærer om det, opmærksomheden er rettet i mod. Enten fordi man har besluttet sig for det, eller fordi det mere eller mindre tilfældigt har fanget ens opmærksomhed. Læring bliver på den måde en konstruktion, og man taler om et konstruktivistisk læringsbegreb.

I forhold til at få noget ud af at deltage i undervisning betyder det, at eleven må begynde med at rette sin opmærksomhed mod det undervisningen handler om og de forståelser, den genererer.

Farvel til undervisning som overførsel

Det synes umiddelbart indlysende, at en elev ikke kan indvirke på undervisningen med sine tanker. Man må sige eller gøre noget, hvis andre skal vide, hvad man tænker.

Paradoksalt nok synes præmissen om, at undervisning kan indvirke direkte på elevernes tanker derimod at trives i bedste velgående – både blandt elever og lærere. Lærere kan med et stille suk sige ”Jeg har forklaret det flere gange, men de har ikke lært det”. Og elever kan sige om en lærer, at han eller hun ikke lærer dem noget.

Begge disse udsagn antyder, at undervisning ses som overførsel af indhold. Læreren siger eller viser noget, som dernæst forventes overført til elevernes hoveder. Og her fra skal det så kunne hentes frem, når lejlighed byder sig. Enten den følgende uge, om et par måneder eller ved den afsluttende eksamen. Ved at se undervisning som overførsel af indhold sættes altså lighedstegn mellem undervisning og læring.

Undervisning bliver i denne forståelse noget læren gør. Og elever bliver undervist. Med dette blik på undervisning bliver læreren derfor den handlende, og eleverne passive modtagere af information. God undervisning handler så bare om at få skåret informationerne ned i passende bidder.

Problemet med denne forståelse af undervisning er, at den ikke giver svar på velkendte spørgsmål som: Hvorfor kan læreren sige noget uden at eleverne lærer det? Hvorfor lærer eleverne i en klasse noget forskelligt – læreren sagde jo det samme til alle? Hvorfor kan en gruppe elever være helt uenige om, hvad læren har sagt, når han har vejledt eller gennemgået en opgave? Hvorfor er det 'lettere' at lære noget i fag man interesserer sig for?

Overførselsmetaforen er åbenbart en alt for simpel model, hvis vi skal forstå undervisning ordentligt. Og en model, som er ganske problematisk, fordi den fratager eleverne et medansvar for undervisningens kvalitet ved at gøre læreren eneansvarlig for ikke blot undervisningen, men for elevernes læring.

Derfor vil jeg vende blikket mod en anden forståelse af undervisning.

Undervisning som interaktion

At forstå undervisning som interaktion er umiddelbart mere kompliceret, fordi det kræver nogle begrebsmæssige præciseringer og tænkemåder, som de fleste ikke umiddelbart er fortrolige med.

Udgangspunktet er, at undervisning opfattes som noget, der sker uden for læreren og eleverne, nemlig mellem dem. Undervisning kan i den forståelse ikke overføre information fra læreren til elevernes hoveder eller omvendt. Der er med andre ord ingen direkte og simpel sammenhæng mellem undervisning som kommunikation og læring som tankeprocesser.

Kommunikation skal i denne sammenhæng forstås som en treleddet hændelse. I forhold til undervisning på kan det illustreres på følgende måde:

- Den meddelende (fx læreren) meddeler information (forklarer noget, viser noget osv.) på en bestemt måde (mundtligt, skriftligt, med billeder, med gestik osv.)
- Adressaterne (fx eleverne) forstå den meddelte information på *hver* deres egen måde. Det vil sige, at eleverne ikke nødvendigvis forstår det meddelte på samme måde og heller ikke at de forstår det, som læreren har forestillet sig, de skulle.

Et eksempel

Læreren siger "Læs kapitel 2 til i morgen" (og forestiller sig måske at eleverne læser det, noterer tekstens hovedpointer og forbereder sig til den diskussion, der skal foregå den kommende dag)

En elev kan så forstå udsagnet som "Teksten skal lige skimmes igennem": En anden elev forstår det måske som "Teksten skal læses grundigt, men ellers skal jeg ikke gøre noget med den" og en tredje elev kan forstå udsagnet som "Teksten skal læses, så jeg kan trække hovedpointerne frem, men detaljerne er ikke vigtige".

Alle elever har her forstået udsagnet, men altså på forskellig måde. Om det er rigtigt eller forkert i forhold, hvad læreren ville meddele kan, hverken lærer eller elever umiddelbart se.

De tanker læreren gjorde sig om hvad han/hun mente med udsagnet kan nemlig ikke iagttages i kommunikationen. Der ser man kun udsagnet og måden, det meddeles

på. Og de forståelser eleverne vælger, og som de bruger til at gøre sig forestillinger om, hvad de skal stille op med teksten, når de sidder derhjemme, er ligeledes usynlige for læreren.

Med mindre eleverne eksempelvis siger "Hvad er der mere præcist du mener vi skal gøre med teksten?", "Skal vi bare lige skimme den igennem" eller "Skal vi tage noter", "Skal vi bruge teksten til noget i morgen" kan læreren ikke vide, hvordan eleverne har forstået udsagnet, og heller ikke iagttage, at de faktisk har forstået det på meget forskellige måder.

Der er altså ikke overført information gennem kommunikationen, men konstrueret forskellige forståelser af en og samme information. Forståelser som giver vidt forskellige afsæt for at læse teksten, for den efterfølgende undervisning og for elevernes mulige læring.

Det er naturligvis ikke kun læreren, der meddeler sig i undervisningen. Eleverne meddeler sig både gennem spørgsmål, svar og oplæg af forskellige art. Men udgangspunktet er det samme. Et oplæg, et spørgsmål eller et svar forstås forskelligt af forskellige deltagere. Alle deltagere har derfor en opgave med at sikre og afprøve den valgte forståelse. Det sker gennem 'refleksiv kommunikation', som jeg kommer tilbage til i næste afsnit.

Undervisning er således ikke det læreren siger eller gør, men den løbende meddelelse og forståelse af informationer mellem lærer og elever. Det betyder, at velfungerende kommunikationen bliver afgørende for vellykket undervisning og at både lærere og elever må bidrage til at gøre kommunikationen vellykket.

God undervisning

God undervisning er undervisning, som bidrager til at eleverne lærer noget relevant. Som det antyder i generelle vendinger det foregående afsnit, handler det om at have fokus på

- Hvad der meddeles
- Hvordan det meddeles
- Hvordan det forstås

Nogle centrale elementer i velfungerende undervisning er blandt andet:

Fyldestgørende og præcis meddelelse af information

Det er kun den information, der meddeles, der kan iagttages og forstås i kommunikationen; ikke tankerne bag. Derfor må undervisning have fokus på, hvordan informationer meddeles. Det gælder både, når læreren meddeler informationer til eleverne og når eleverne meddeler sig til læreren og andre elever.

Jeg har hidtil haft mest fokus på læreren som meddelende, men det er i høj grad relevant for eleverne at tænke i præcist meddelt information. Det er ikke, hvad eleven tænker og ved i sit hoved, der tæller i bedømmelse af læring, uanset om bedømmelsen sker løbende gennem deltagelse i undervisning eller ved eksamen. Bedømmelsen sker ud fra, hvad eleven meddeler og hvordan lærer/eksaminator/censor forstår det meddelte. Og derfor må det meddeles så præcist og udtømmende som muligt.

Dette gælder også når der fremlægges for andre elever. Man må som meddelende derfor igen og igen stiller sig spørgsmålet "Hvad er det jeg gerne vil have de skal vide/forstå?". Er det vigtigste ved fremlæggelse af et projekt i Almen studieforberedelse mon, hvem der har lavet hvad og om forsøgene gik godt? Eller er det snarere hvad der er lært gennem forløbet?

Undervisningens deltagere, dvs. både elever og lærer, må derfor have fokus på at meddele sig på en måde, som på klarest mulige måde fremstiller de informationer, der ønskes meddelt.

Rammesætning af undervisning

Man kan ikke sikre sig, at dem, man meddeler sig til, forstår det meddelte som man ønsker. Men man kan gøre noget for at gøre det mere sandsynligt. Ud over at tilstræbe at være præcis i sin kommunikation, er *rammesætning* et vigtigt bidrag hertil.

Rammesætning betyder, at der skabes rammer for kommunikationen, som kan bidrage til fortolkning af de meddelte informationer. Disse rammer må naturligvis også skabes gennem kommunikation.

Rammesætning kan blandt andet komme til udtryk gennem:

Afklaring af undervisningens hensigt

- Hvad skal læres
- Hvad er i fokus lige nu
- Hvorfor skal det læres – på hvilke måde er det relevant for faget, for eleven osv.

Eksempel på lærerens rammesætning: "Vi skal øve grammatikregler til I kan dem på rygraden, fordi det bliver alt for vanskeligt og tidskrævende at skrive tekster, hvis I skal hen og slå op hver gang, og så kommer I ikke langt nok med jeres selvstændige skriftlige arbejde".

Men det kan også være eleverne, der tematisere undervisningens hensigt: "Hvad er det vi skal lægge vægt på – er det at komme rundt om hele teksten eller skal/kan vi gå i dybden med et af spørgsmålene?" "Det jeg vil lægge vægt på i min fremlæggelse er..."

Afklaring af betingelser for deltagelse

- Hvad gør læreren
- Hvad forventes af eleverne

- Hvorfor skal undervisningen organiseres på denne måde

Eksempel på lærerens bidrag: "Jeg giver et oplæg på ½ time. På baggrund heraf vælger grupperne et tema, som de vil arbejde videre med. Det har I 20 min til. Kravene til det selvstændige arbejde er... Gruppearbejdet skal organiseres så alle arbejder med alle undertemaer – det er nemlig den eneste måde I sikrer jer, at I alle lærer noget om alle aspekter af temaet"

Og tilsvarende kan eleverne bidrage: " Vi vil gerne lave forsøg og interviews – kan vi det"; "Skal vi alle sammen fremlægge, eller må vi vælge en?" osv.

Forståelseskontrol gennem reflektiv kommunikation

Forståelse vælges og kan derfor vælges forskelligt af forskellige deltagere. Eller den enkelte deltager kan være i tvivl om, om et udsagn skal forstås på den ene eller den anden måde. Man derfor ikke kan være sikker på, om man selv eller andre har forstået en meddelt information 'rigtigt', dvs. som den var tænkt fra den meddelendes side.

Hvis man vil gøre sig mere sikker – og det vil ofte være relevant i undervisning – må man løbende kommunikere om, hvordan noget er forstået. Man må som deltager i undervisning med andre ord løbende kontrollere sin og andres forståelse. Kommunikation om de forståelser, der vælges, kaldes *refleksiv kommunikation*.

Denne opgave påhviler alle deltagere.

Det kan være læreren, der spørger til et udsagn fra en elev "Du siger sådan og sådan. Jeg er ikke sikker på, hvordan jeg skal forstå det. Kan du forklare det nærmere?".

Det kan også være at læreren har præsenteret et nyt begreb, og nu ønsker indsigt i, hvordan eleverne har forstået dette begreb. Dette kan ske ved at stilles spørgsmål: "Hvad er ..?", "Hvordan er...?", men også ved at læreren beder eleverne forklare begrebet for hinanden med og efterfølgende diskutere de forskellige forståelser der kommer frem.

Eller eleverne, der spørger "Der står i bogen at vi skal..... Betyder det, at vi skal... Eller kan vi også... eller er det noget helt tredje de mener? ; "Hvordan kan man påstå at der er ligestilling mellem kønnene, når ...?" eller "Når du svarer mig på den måde, tror jeg, at du har forstået mit spørgsmål på en anden måde end jeg mente det. Det jeg gerne ville vide var.....".

Den refleksive kommunikation kan altså være relevant i relation til forståelse af alle undervisningens aspekter – både indhold, metoder, roller, medier osv.

Afrunding

Ved at forstå undervisning som interaktion og kommunikationen *mellem* deltagerne bliver det tydeligt, at både lærere og elever har et medansvar for god undervisning.

Tina Bering Keiding

Pædagogisk Udviklingscenter, Institut for Uddannelse, Læring og Filosofi, Aalborg Universitet

tbk@learning.aau.dk; <http://personprofil.aau.dk/Profil/104021>

Det vil være forskellige roller, og dermed forskellige ansvarsområder. Læreren må stadig udvælge indhold og planlægge undervisningen. Men også eleverne må forberede sig. Det sker blandt andet ved at indstille sig på hvad der skal undervises i, forberede sig som aftalt, herunder notere spørgsmål, når der er noget, man ikke forstår eller vil have uddybet.

I selve interaktionen er ansvaret udpræget fælles. Læreren kan ikke overføre noget til elevernes hoveder, derfor må de selv tage medansvar for at undervisningen forløber, så de lærer noget relevant ved. Ellers lærer de ingenting. Men eleverne kan ikke selv og uden hjælp vælge og prioritere interaktionens indhold, metoder og progression, derfor har læreren en løbende opgave i forhold hertil – evt. gennem inddragelse af eleverne.

Jeg tror ikke, at den tilgang til undervisning som jeg har præsenteret her, gør det lettere og mere bekvemt at være lærer eller elev. Men ud fra min egen erfaring med deltagelse i undervisning – både som lærer og som elev – vil jeg fastholde, at det bliver sjovere og mere lærerigt for alle partere. Og i betragtning af at læring er hele hensigten med undervisning og at de mange timer, som lærere og elever tilbringer i hinandens selskab, tror jeg det er afgørende, at undervisning er *både lærerigt og interessant/sjovt*.